

Naturvårdsprogram för Melleruds kommun

Bilaga 1. Nationella miljömål och kommunala naturvårdsmål

I Ramslökedalens kommunala naturreservat syns trevliga mål © Foto: Renée Olsåker

Antagen av Kommunfullmäktige 2017-04-19 § 46

Bilaga 1. Nationella miljömål och kommunala naturvårdsmål, Naturvårdsprogram för Melleruds kommun

Kommunen beslutar

Melleruds kommun har beslutat (KF 2017-04-19 § 46) att ställa sig bakom det nationella generationsmålet samt de nationella miljökvalitetsmålen som berör kommunen och naturvårdsområdet.

Generationsmålet och de nationella miljömålen beskrivs nedan. De nationella etappmålen beskrivs efter de nationella miljömålen.

Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen har utifrån de nationella miljökvalitetsmålen formulerat regionala tilläggs mål för Västra Götaland. www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/miljomal

Melleruds kommun har utifrån egna tankegångar och med vägledning från de nationella miljökvalitetsmålen och nationella etappmålen formulerat egna naturvårdsmål, vilka återfinns på sista sidan i denna bilaga.

Generationsmålet för det nationella miljömålsarbetet

Generationsmålet är ett inriktningsmål för politiken som anger inriktningen för en samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljökvalitetsmålen. Detta innebär också en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang. Det innebär att generationsmålet är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället.

Generationsmålet lyder: *Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.*

Generationsmålet innebär att förutsättningarna för att miljöproblemen ska vara uppfyllda inom en generation och att miljöpolitiken ska inriktas mot att:

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och att deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.
- Andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.
- Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Miljö kvalitetsmålen (MKM)

Det finns 16 nationella miljö kvalitetsmål (MKM) beslutade av riksdagen. Av dessa är det främst MKM nr 3, 7, 8, 11, 12, 13, 15 och 16 som berör naturvården i Melleruds kommun. Miljö kvalitetsmålen anger det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Regeringen har beslutat om etappmål och de 10 etappmål som gäller naturområdet redovisas sist i denna bilaga.

Riksdagens definition av miljö kvalitetsmålen anges nedan med kursiv stil.

Med fet stil redovisas de av regeringen 2012-04-26 beslutade preciseringar som berör naturvården, för respektive miljö kvalitetsmål.

Bara naturlig försurning (MKM 3)

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska understiga gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska inte heller öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

-Markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurningskänslighet.

-Sjöar och vattendrag uppnår oberoende av kalkning minst god status med avseende på försurning.

-Försurningen av marken påskyndar inte korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och skadar inte den biologiska mångfalden i land- och vattenkosystem.

Ingen övergödning (MKM 7)

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

-Atmosfäriskt nedfall och brukande av mark leder inte till att ekosystemen uppvisar några väsentliga långsiktiga skadliga effekter av övergödande ämnen i någon del av Sverige.

-Sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten uppnår minst god status för näringsämnen.

Levande sjöar och vattendrag (MKM 8)

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

-Sjöar och vattendrag har minst god ekologisk status eller potential och god kemisk status.

-Oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag har naturliga vattenflöden och vattennivåer bibehållna.

-Ytvattentäkter som används för dricksvattenproduktion har god kvalitet.

-Sjöar och vattendrags viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna.

-Sjöar och vattendrag har strukturer och vattenflöden som ger möjlighet till livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växt- och djurarter som en del i en grön infrastruktur.

-Naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till sjöar och vattendrag har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer.

-Hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla sjöar och vattendrag.

-Främmande arter och genotyper hotar inte den biologiska mångfalden.

-Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade.

-Sjöar och vattendrags natur- och kulturmiljövärden är bevarade och förutsättningar finns för fortsatt bevarande och utveckling av värdena.

-Strandmiljöer, sjöar och vattendrags värden för fritidsfiske, badliv, båtliv och annat friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad.

Myllrande våtmarker (MKM 11)

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

-Våtmarker av alla typer finns representerade i hela landet inom sina naturliga utbredningsområden.

-Våtmarkernas viktiga ekosystemtjänster som biologisk produktion, kollagring, vattenhushållning, vattenrening och utjämning av vattenflöden är vidmakthållna.

-Våtmarker är återskapade, i synnerhet där aktiviteter som exempelvis dränering och torvtäkter har medfört förlust och fragmentering av våtmarker och arter knutna till våtmarker har möjlighet att sprida sig till nya lokaler inom sitt naturliga utbredningsområde.

-Naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer.

- Hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts.
- Främmande arter och genotyper hotar inte den biologiska mångfalden.
- Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade.
- Våtmarkernas natur- och kulturvärden i ett landskapsperspektiv är bevarade och förutsättningarna finns för fortsatt bevarande och utveckling av värdena.
- Våtmarkernas värde för friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad.

Levande skogar (MKM 12)

Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas

- Skogsmarkens fysikaliska, kemiska, hydrologiska och biologiska egenskaper och processer är bibehållna.
- Skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna.
- Skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur.
- Naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer.
- Hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla skogar.
- Främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald.
- Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade.
- Natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns.
- Skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Ett rikt odlingslandskap (MKM 13)

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks

-Åkermarkens fysikaliska, kemiska, hydrologiska och biologiska egenskaper och processer är bibehållna.

-Jordbruksmarken har så låg halt av föroreningar att ekosystemens funktioner, den biologiska mångfalden och människors hälsa inte hotas.

-Odlingslandskapets viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna.

-Odlingslandskapet är öppet och variationsrikt med betydande inslag av hävdade naturbetesmarker och slåtterängar, småbiotoper och vattenmiljöer, bland annat som en del i en grön infrastruktur och erbjuder livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växt- och djurarter.

-Naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer.

-Husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser är hållbart bevarade.

-Hotade arter och naturmiljöer har återhämtat sig.

-Främmande arter och genotyper hotar inte den biologiska mångfalden.

-Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade.

-Biologiska värden och kulturmiljövärden i odlingslandskapet som uppkommit genom långvarig traditionsenlig skötsel är bevarade eller förbättrade.

-Odlingslandskapets värden för friluftslivet är värnade och bibehållna samt tillgängliga för människor.

God bebyggd miljö (MKM 15)

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

-Städer och tätorter samt sambandet mellan tätorter och landsbygd är planerade utifrån ett sammanhållet och hållbart perspektiv på sociala, ekonomiska samt miljö- och hälsorelaterade frågor.

-Det finns natur- och grönområden och grönstråk i närhet till bebyggelsen med god kvalitet och tillgänglighet.

-Den bebyggda miljön utgår från och stöder människans behov, ger skönhetsupplevelser och trevnad samt har ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur.

-Användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och att främst förnybara energikällor används.

Ett rikt växt- och djurliv (MKM 16)

Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd

-Bevarandestatusen för i Sverige naturligt förekommande naturtyper och arter är gynnsam och för hotade arter har statusen förbättrats samt att tillräcklig genetisk variation är bibehållen inom och mellan populationer.

-Den av klimatscenarier utpekade förhöjda risken för utdöende har minskat för de arter och naturtyper som löper störst risk att påverkas negativt av klimatförändringar.

-Ekosystemen har förmåga att klara av störningar samt anpassa sig till förändringar, som ett ändrat klimat, så att de kan fortsätta leverera ekosystemtjänster och bidra till att motverka klimatförändringen och dess effekter.

-Det finns en fungerande grön infrastruktur, som upprätthålls genom en kombination av skydd, återställande och hållbart nyttjande inom sektorer, så att fragmentering av populationer och livsmiljöer inte sker och den biologiska mångfalden i landskapet bevaras.

-Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade.

**-Främmande arter och genotyper hotar inte den biologiska mångfalden.
-Det biologiska kulturarvet är förvaltats så att viktiga natur- och kulturvärden är bevarade och förutsättningar finns för ett fortsatt bevarande och utveckling av värdena.**

-Tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden värnas och bibehålls samt är tillgänglig för människan.

Nationella etappmål

Etappmålen identifierar en önskad samhällsomställning och ska underlätta möjligheterna att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen och är steg på vägen för att nå dessa mål. Etappmålen ersätter tidigare delmål. Ett viktigt syfte med miljökvalitetsmålen och etappmålen är att de ska vara vägledande för allas miljöarbete, såväl för regeringen som för myndigheter, kommunerna och övriga aktörer.

Regeringen har hittills fastställt 24 etappmål, varav följande 10 gäller naturvård, biologisk mångfald och ekosystemtjänster:

Ekosystemtjänster och resiliens (återhämtning) (etappmål)

Viktiga ekosystemtjänster och faktorer som påverkar deras vidmakthållande är identifierade och systematiserade senast 2013.

Ökad resiliens (återhämtning) i ekosystemen och säkerställande av viktiga ekosystemtjänster är avgörande för att generationsmålet och flera av miljökvalitetsmålen ska kunna nås.

Den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden (etappmål)

Senast 2018 ska betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster vara allmänt kända och integreras i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt.

En ökad medvetenhet om biologisk mångfald och ekosystemtjänster, och deras betydelse för vår välfärd, krävs för att nå de naturtypsanknutna miljökvalitetsmålen. Många ekosystemtjänster saknar pris. Påverkan på dem behandlas som så kallade externa effekter och mäts inte i samhällsekonomiska termer. Samtidigt kan förluster av biologisk mångfald och försämring av ekosystemtjänsternas funktion ge kostnader för ersättning eller restaurering. Ökad kunskap om ekosystemtjänsternas ekonomiska värden kan också bidra till en ökad medvetenhet om vikten av att bevara och hållbart nyttja biologisk mångfald för framtiden.

Hotade arter och naturtyper (etappmål)

Åtgärdsprogram för att uppnå gynnsam bevarandestatus för sådana hotade arter och naturtyper som inte kan säkerställas genom pågående åtgärder för hållbar mark- och vattenanvändning och befintligt områdesskydd ska vara genomförda eller under genomförande senast 2015.

Enligt miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv ska bevarandestatusen för naturligt förekommande naturtyper och arter i Sverige vara gynnsam, för hotade arter ska statusen ha förbättrats och tillräcklig genetisk variation vara bibehållen inom och mellan populationer. Sverige ska också bevara hotade arter och naturtyper enligt EU-direktiv och internationella överenskommelser.

Invasiva främmande arter (etappmål)

Invasiva främmande arters effekter i Sverige vad avser biologisk mångfald samt socioekonomiska effekter på bland annat hälsa ska vara bedömda och prioriterade insatser för bekämpning ska ha inletts senast 2015.

Ska miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv nås, och samtliga andra miljökvalitetsmål som berör skötsel av ekosystem, så får inte främmande arter introduceras som kan hota människors hälsa eller hota eller utarma biologisk mångfald. Sverige har även ställt sig bakom ett mål inom den internationella konventionen för biologisk mångfald om att invasiva främmande arter ska vara identifierade till år 2020 och att prioriterade sådana arter ska vara under kontroll eller utrotade. Erfarenheter från andra länder visar att det ofta är betydligt mer kostsamt att ta itu med invasiva främmande arter än att motverka deras etablering. Flera sådana arter har dock redan kommit till Sverige.

Kunskap om genetisk mångfald (etappmål)

En kartläggning och övervakning av den genetiska mångfalden ska ha inletts senast 2015.

Genetisk mångfald är viktigt för att upprätthålla livskraftiga populationer av arter och att säkra resiliensen i ekosystem, särskilt vid ett förändrat klimat. Den genetiska mångfalden hos domesticerade arter är dessutom en del av det biologiska kulturarvet. Vilt förekommande släktingar till domesticerade arter är en resurs för deras långsiktiga utveckling och förädling. Miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv innebär bland annat att bevarandestatusen för naturtyper och arter ska vara gynnsam. För hotade arter ska statusen förbättras och tillräcklig genetisk variation vara bibehållen inom och mellan populationer. Motsvarande formuleringar återfinns under övriga naturtypsanknutna miljökvalitetsmål. Målet Ett rikt odlingslandskap innebär dessutom att husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser ska vara hållbart bevarade.

Helhetssyn på markanvändningen (etappmål)

Samordningen inom den statliga förvaltningen ska ha förstärkts senast 2016 så att helhetssynen på markanvändningen har ökat.

Skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden (etappmål)

Minst 20 procent av Sveriges land- och sötvattensområden samt 10 procent av Sveriges marina områden ska senast år 2020 bidra till att nå nationella och internationella mål för biologisk mångfald. Detta ska ske genom skydd eller annat bevarande av områden som har särskild betydelse för biologisk mångfald eller ekosystemtjänster. Bevarandet ska ske med ekologiskt representativa och väl förbundna system där reservat, andra effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder eller miljöanpassat brukande ingår. Systemen ska vara väl integrerade i omgivande landskap och förvaltas på ett effektivt och inkluderande sätt. Skydd av områden ska till 2020 utökas med minst 1 142 000 hektar räknat från 2012 enligt följande:

- Skogar med höga naturvärden ska skyddas från avverkning. Detta ska ske genom att det formella skyddet av skogsmark har ökat med cirka 150 000 hektar skogsmark med höga naturvärden och i behov av formellt skydd nedan gränsen för fjällnära skog.***
- Skogsbrukets frivilliga avsättningar bör ha ökat i omfattning med cirka 200 000 hektar skogsmark i områden som har eller kan komma att utveckla höga naturvärden till totalt 1 450 000 hektar.***
- Det formella skyddet av våtmarker har ökat med cirka 210 000 hektar genom att myrar med höga naturvärden i den nationella myrskyddsplanen skyddas.***
- Det formella skyddet av sjöar och vattendrag har ökat med minst 12 000 hektar.***
- Det formella skyddet av marina områden har ökat med minst 570 000 hektar.***
- De ekologiska sambanden har stärkts så att skyddade och på andra sätt bevarade områden och biotoper är väl förbundna och integrerade i landskapet, inklusive den marina miljön, genom att den gröna infrastrukturen har utvecklats och förstärkts.***

Miljöhänsyn i skogsbruket (etappmål)

Senast 2015 är de förväntningar som samhället har på miljöhänsyn i skogsbruket tydliggjorda och kända för skogsbruket, så att de får en praktisk tillämpning.

Ett variationsrikt skogsbruk (etappmål)

Bestämmelser ska ha förtydligats så att det senast 2015 finns goda förutsättningar för ett variationsrikt skogsbruk.

En dialogprocess i ett nationellt skogsprogram (etappmål)

En öppen dialog med intressenter som berörs av skogen och dess värdekedja ska ha etablerats senast den 1 juli 2015. Dialogen omfattar ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och syftar till att skogen och dess värdekedja ytterligare bidrar till utvecklingen mot ett hållbart samhälle och en växande biobaserad samhällsekonomi.

Kommentarer till etappmålen

Bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald är en förutsättning för att nå generationsmålet och de flesta miljökvalitetsmål. En samlad målbild för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ges i miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv. De mål som handlar om skötsel av naturtyper och ekosystem innefattar också frågor om biologisk mångfald. Naturvårdsverket ansvarar för uppföljningen av etappmålen för biologisk mångfald i samråd med Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket och Skogsstyrelsen.

Allvarligt läge

Situationen för den biologiska mångfalden i en rad naturtyper och ekosystem är så allvarlig att miljökvalitetsmålen inte bedöms kunna nås med avseende på biologisk mångfald. Vissa otillräckliga framsteg har gjorts för till exempel skydd av värdefulla områden, miljöhänsyn i de areella näringarna och minskade effekter av föroreningar.

Internationellt samarbete

Ekosystemen i Sverige samspelar med ekosystem i andra länder; organismer rör sig naturligt över nationsgränser. Internationellt samarbete sker inom konventionen om biologisk mångfald. I en global, strategisk plan, Nagoyaplanen, fastställdes 20 delmål med åtgärder för att stoppa förlusten av biologisk mångfald. Senast år 2020 ska ekosystem vara resilienta och fortsätta tillhandahålla ekosystemtjänster.

EU:s strategi för biologisk mångfald är ett led i genomförandet av Nagoyaplanen. Strategins övergripande mål är att stoppa förlusten av biologisk mångfald och ekosystemtjänster senast år 2020, även på global nivå, och i möjligaste mån återställa biologisk mångfald.

Internationella mål

Genom samarbete i t.ex. FN och EU sker det internationella miljöarbetet. De internationella målen hittar man bl.a. i dokumenten från Rio-konferensen och olika konventioner.

Naturvårdsmål för Melleruds kommun

Melleruds kommun har beslutat (KF 2017-04-19 § 46) att följande kommunala naturvårdsmål ska gälla för naturvårdsarbetet i Melleruds kommun. De två sista målen fanns inte med tidigare.

- Naturmiljöer och strövområden ska utvecklas för att främja en aktiv och meningsfull fritid.
- Kunskapen om Melleruds natur och dess värden ska öka.
- Melleruds kommun ska vara ett föredöme ur naturvårdshänseende vid skötseln av kommunens mark. Naturvård, friluftsliv och rekreation ska vara prioriterat.
- De av kommunen utsedda ansvarsarterna (flodkräfta, vitryggig hackspett, hällebräcka och uddbräken) ska stärkas i sina bestånd.
- Naturmiljöer med höga natur- och kulturmiljövärden bör bevaras.
- Våra sista orörda kvartsitknattar bör bevaras, bl.a. Skalåsknatten som är störst.
- Det rena vattnet i sjöar och vattendrag har stora värden för friluftslivet, som livsmiljö samt som dricksvatten och ska säkerställas för framtiden.
- Odlingsmarkerna bör brukas på ett sådant sätt att landskapsbild, biologisk mångfald samt jordbrukets kulturarv bevaras för kommande generationer. Åkermark ska hushållas med för nuvarande och framtida produktion.